

ИЗВЕШТАЈА КОМИСИЈЕ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ	
<p>Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду 23. 11. 2020. године Одлуком бр. 3439/1 образовало је Комисију за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације мастера Невена Јевтић Трифуновић „Фонологија са фонетиком и морфофонологија у савременој настави српског језика”.</p>	
<p>1. Датум и орган који је именовано комисију</p> <p>Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 23. новембра 2020. године.</p> <p>2. Састав Комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. Председник Комисије: др Ана Батас, доцент, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област: српски језик, датум избора у звање: 10. март 2015.</p> <p>2. Др Драгана Вељковић Станковић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област: српски језик, датум избора у звање: 17. април 2019.</p> <p>3. Др Слободан Новокмет, научни сарадник, Институт за српски језик САНУ, ужа научна област: српски језик, датум избора у звање: 20. децембар 2017.</p>	
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ	
Име, име једног родитеља, презиме	Невена (Бисера) Јевтић Трифуновић
Датум и место рођења	11.7.1992. Крушевац
Наслов мастер рада	1) Девојачки романи <i>Прадевојчица</i> Десанке Максимовић, <i>Птица</i> Анђеле Џонсон и <i>Лето када сам научила да летим</i> Јасминке Петровић 2) Интерпретација фигура моћи у комедијама Бранислава Нушића као методички изазов
Датум и место одбране мастер радова	1) 23. 9. 2016. Филолошки факултет, Универзитет у Београду 2) 10. 4. 2017. Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Научна област из које је стечено академско звање мастера	Српски језик
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:	
„Фонологија са фонетиком и морфофонологија у савременој настави српског језика”	

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација мастера Невене Јевтић Трифуновић обухвата 219 страна текста и 122 стране прилога, а подељена је на следећа поглавља: 1. Методолошка утемељеност истраживања (15–19); 2. Теоријски приступ проблему истраживања (20–101); 3. Резултати истраживања са дискусијом (102–198); 4. Закључна разматрања са импликацијама (202–211); 5. Референце (212–219); 6. Прилози (220–341). Списак литературе садржи 80 библиографских јединица. Не рачунајући прилог, у дисертацији се налази 67 табела и 15 слика.

У поглављу **Методолошка утемељеност истраживања** кандидаткиња излаже предмет рада, описује циљеве и истраживачка питања (истраживачке задатке), методе, технике, инструменте и узорак истраживања. Након овог поглавља, следи поглавље **Теоријски приступ проблему истраживања**, у којем кандидаткиња најпре излаже преглед градива из фонетике и морфофонологије у наставним плановима и програмима за предмет *Српски језик и књижевност* у основним и средњим школама, потом анализира силабусе из ових области на универзитетском нивоу, а након тога даје веома обиман и детаљан преглед школских уџбеника са акцентом на градиву из ових области. Средишњи део дисертације представља поглавље **Резултати истраживања са дискусијом**. У њему се излажу резултати анкета чији је циљ био да се утврде постигнућа ученика и студената из ових области: из фонетике – познавање гласовног система, из морфофонологије – фонолошких и морфофонолошких алтернација. Познавање гласовног система тестирано је исписивањем денталних сугласника, сонаната и вокала предњег реда. Познавање фонолошких и морфофонолошких алтернација тестирано је различитим задацима у којима се углавном тражило препознавање алтернације: једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту творбе, губљење сугласника, асимилација и сажимање самогласника, палатализација, сибиларизација, јотовање, непостојано *a*, алтернација л : о, алтернација о : е, превој вокала, покретни вокали, као и препознавање две и три алтернације када се дешавају истовремено. Табеларним прегледима (23 табеле) за сваки тестиран сегмент градива изложени су систематично и прегледно подаци за ученике основних и средњих школа, као и за студенте. Табелама претходе коментари и подаци о процентима тачних одговора ученика за све испитиване задатке појединачно. На крају овог поглавља изложена је укратко квалитативна анализа истраживачких питања (задатака), а њој су придодати и табеларни прегледи (9 табела) процената тачних одговора у вези са сваком тестираном речју која је укључена у анкету. За овим поглављем следи поглавље **Закључна разматрања са импликацијама**, у којем се сумирају добијени резултати, али и предлажу начини на које би се испитивани део градива успешније усвајао на свим узрастима и на свим нивоима обраде.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Предмет истраживања у прва два поглавља – **Методолошкој утемељености истраживања** и **Теоријском приступу проблему истраживања** – јесте анализа наставних планова и програма из предмета *Српски језик и књижевност* за основне и средње школе, академских силабуса, чему је придружено и тумачење садржаја школских уџбеника и приручника. На систематичан и доследан начин, кандидаткиња Невена Јевтић Трифуновић даје преглед градива из фонетике и морфофонологије и предлаже редукацију предмета кроз конкретизацију наставних јединица из фонетике и морфофонологије, како би се њима могло адекватније приступити, а предлаже и структуралну модификацију наставног плана из овог предмета у средњим школама. Приликом анализе програма, примењује закључке и препоруке домаћих методичара и појединих страних, чиме показује да одлично познаје релевантну литературу из ове области. Потом детаљно анализира уџбенике, које ћемо навести према издавачима, за шести разред (Едука, Завод за уџбенике, Клет, Креативни центар, Логос), за седми разред (Клет), за осми разред (Едука, Завод за уџбенике, Клет, Креативни центар, Логос). У уџбеницима и радним свескама анализира дефиниције најзначајних појмова, класификације, илустрације, примере, типове задатака. Пратећи савремене трендове у методици наставе, додаје и бројна запажања у којој мери се јављају проблемске ситуације које код ученика покрећу логичко размишљање и стваралачку активност, чиме се обезбеђује поступност, систематичност и трајност знања.

Следеће поглавље – **Резултати истраживања са дискусијом** – конципирано је на основу резултата анкета које су попуњавала 693 испитаника, од чега 223 ученика основне школе (122 – шестог, а 101 – осмог разреда), 240 ученика средње школе (124 – првог, 114 – четвртог разреда) и 230 студената (137 – прве, а 93 – четврте године). Задацима је тестирано у којој су мери ученици (и студенти) усвојили класификације гласова, а другим задацима у којој мери ученици (и студенти) препознају морфофонолошке (и фонолошке) алтернације. У деловима који се односе на гласовни систем испитаници су као задатак имали да наведу одређене типове гласова добијене класификацијом према месту и начину артикулације, као и на основу хоризонталног положаја језика. За узорак на основу којег ће се процењивати усвајање поделе гласова према месту артикулације изабрани су дентални опструенти, односно зубни сугласници, користећи термине које кандидаткиња, сходно степену свог знања, употребљава, док су за узорак на основу којег ће се процењивати усвајање поделе гласова према начину артикулације изабрани сонанти. Што се класификације вокала тиче, изабрани узорак су представљали вокали предњег реда.

Узевши у обзир наставне планове и програме, кандидаткиња је конципирала задатке у истраживачком инструменту у складу са градивом и узрастом испитаника (број и сложеност питања расте са узрастом). Резултати су разврстани у оквиру поглавља према алтернацијама. У раду су испитиване као појединачне следеће алтернације: једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту творбе, губљење сугласника, асимилација и сажимање самогласника, палатализација, сибиларизација, јотовање (без раздвајања старог (потпуног) од новог (делимичног) јотовања), непостојано *a*, алтернација *л : о*, алтернација *о : е*, превој вокала и покретни вокали. Осим појединачних, испитивани су и случајеви када се истовремено у примеру јављају две или три алтернације. За разлику од класификације гласова, код којих се испитивање спроводило на узорцима класа гласова, алтернације су скоро потпуно покривене. Приликом препознавања алтернација узети су у обзир и други важни фактори, као што је начин творбе, различити фонолошки параметри, бележење, одн. небележење алтернације у правопису итд.

Закључна разматрања изнета су прегледно, систематично и утемељено. У обзир су узети сви делови истраживања, и делови који се односе на испитивање уџбеничке литературе и планова и програма, и делови који се односе на резултате анкета.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Environment Serbian Language and literature teachers as creators of a motivating classroom”, *INTED2020: Proceedings 14th International Technology, Education and Development Conference, Valencia, Spain, 2020*, pp. 7434–7444.
2. „Неке дилеме средњошколаца и студената о писању великог и малог слова”, *Наша школа: часопис за теорију и праксу васпитања и образовања*, бр. 2, 2018, стр. 83–100.
3. „(Не)познавање правила о растављању речи на крају реда код средњошколаца и студената”, *Књижевност и језик*, LXV/1–2, 2018, стр. 203–221.
4. (са коаутором Б. Јевтић) „Медијска технологија-замена уџбеника у наставној пракси”, [у:] *Уџбеник у функцији наставе и учења*. Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, Ужице: Учитељски факултет, 2016, стр. 503–518.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу увида у наставне планове, мастер Невена Јевтић Трифуновић закључује да би се наставни планови морали структурално модификовати тако што би се конкретизовао фонд часова за сваку област, али и тако што би се градиво из ових области равномерније распоредило на све разреде. На овакве закључке упућују и бројни резултати испитивања који су показали да ученици некад показују боље резултате у нижим разредима, јер је градиво из којег је вршена провера знања у том узрасту обрађивано и интензивније утврђивано.

На основу поређења начина презентације градива из ових области у уџбеницима и приручницима, сматра да аутори уџбеника различито приступају проблемима у овим областима, да их на различите начине истичу и да им посвећују различиту пажњу. Сматра да би прецизнија навођења морфофонолошких правила (попис услова и морфолошких категорија) довела до уједначенијег приступа у уџбеницима.

На основу истраживања нивоа усвојеног знања ученика шестог и осмог разреда основне, првог и четвртог разреда средње школе, и прве и четврте године основних академских студија, односно на основу 48996 тачних одговора, што представља 69,94% од укупног броја одговора, сматра да се, иако нивои усвојеног знања међу ученицима веома варирају, и то често не у корист вишег разреда, као и на чињеницу да међу ученицима различитих школа постоји иста таква неуједначеност резултата, ипак може тврдити да ученици поседују висок степен познавања гласовног система српског језика и фонолошки и морфофонолошки условљених алтернација.

Препознавање класа гласова расте од основне школе (58,64%), преко средње (64,86%) до универзитета (75,80%). Слична је ситуација и са једначењем сугласника по звучности, чије препознавање расте од основне школе (45,09%), преко средње (76,48) до универзитета (79,57), као и са једначењем сугласника по месту творбе (62,14% – основна школа, 75,47% – средња, 78,75% – универзитет), сибиларизацијом (54,83% – основна школа, 73,24% – средња, 77,17% – универзитет) и јотовањем (49,55% – основна школа, 63,25% – средња, 76,30% – универзитет).

Препознавање губљења сугласника расте међу ученицима основних и средњих школа (54,37%; 81,04%), али опада међу студентима (77,91%), што важи и за палатализацију (66,22% – основна школа, 81,46% – средња, а 79,13% – универзитет), и за непостојано *a* (55,07% – основна школа, 70,42% – средња, 67,48% – универзитет), алтернацију л : о (73,24% – основна школа, 92,36% – средња, 86,83% – универзитет).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

Кандидаткиња је резултате свог истраживања представила систематично, прегледно и концизно, доследно спроводећи исти поступак и прецизно се служећи термилошко-појмовним апаратом. У бројним табелама сумирани су подаци према различитим критеријумима, без сувишног понављања. Анализи уџбеника приступљено је полемички из перспективе спреге искуства у настави (и наставних изазова) и познавања релевантне методичке и граматичке литературе са конкретним предлозима за побољшање посматраних наставних јединица. Невена Јевтић Трифуновић несумњиво је допринела методици наставе српског језика указујући на то да неуједначена знања и постигнућа, каква су показана у презентованом испитивању, могу постати релевантан коректив наставних приступа, начина презентације градива из ове области у уџбеницима српског језика, као и основа за побољшање наставних програма. Иза тумачења бројних појединачних случајева, види се огроман труд који је уложила да објасни све занимљиве резултате. Такође, релевантност и научну утемељеност овог рада потврђује велики број испитаника на три нивоа образовања који су учествовали у његовом истраживачком делу.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, која представља опсежно и детаљно истраживање са резултатима вредним за науку о српском језику, једногласно предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да Извештај о оцени докторске дисертације мастера Невене Јевтић Трифуновић, под насловом **„Фонологија са фонетиком и морфофонологија у савременој настави српског језика”**, прихвати и упути га Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност, те да кандидата, по добијању сагласности, позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Ана Батас, доцент
2. др Драгана Вељковић Станковић, ред. професор
3. др Слободан Новокмет, научни сарадник